

**ZAMONAVIY DARS O'TISHDA BOSHLANG'ICH SINFLARDA
SHE'RIY-MANTIQUIY YONDASHUV TEXNOLOGIYASI**

Isomiddinova Gulnora Ergashevna

Annotatsiya: *Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda she'riy-mantiqiy yondashuv texnologiyasining nazariy asoslari, pedagogik ahamiyati, dars jarayonida qo'llash metodlari hamda o'quvchilarning mantiqiy va ijodiy tafakkurini rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, she'riy asarlar bilan ishlash jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning afzalliklari tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, she'riy-mantiqiy yondashuv, pedagogik texnologiya, mantiqiy fikrlash, o'qish savodxonligi, ijodiy tafakkur, interfaol metodlar.*

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimi oldiga har tomonlama barkamol, mustaqil fikrlaydigan, ijodkor va raqobatbardosh shaxsni tarbiyalash vazifasi qo'yilmoqda. Bu vazifalarni amalga oshirishda boshlang'ich ta'lim alohida ahamiyatga ega. Chunki aynan boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning dunyoqarashi shakllanadi, bilim olishga bo'lgan qiziqishi ortadi va mustaqil fikrlash ko'nikmalari rivojlana boshlaydi.

Boshlang'ich ta'limda o'qish darslari o'quvchilarning nutqini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish va ma'naviy-axloqiy tarbiyasini yuksaltirishda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, she'riy asarlar bolalarning hissiy olamiga kuchli ta'sir ko'rsatishi bilan ajralib turadi. Shu sababli she'rlarni o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

She'riy-mantiqiy yondashuv texnologiyasi she'rlarni o'rganish jarayonida o'quvchilarning nafaqat badiiy-estetik tafakkurini, balki mantiqiy fikrlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

She'riy-mantiqiy yondashuv texnologiyasining nazariy asoslari

Pedagogika fanida ta'lim jarayonini samarali tashkil etish uchun turli texnologiyalar ishlab chiqilgan. Ularning asosiy maqsadi o'quvchilarni bilimlarni tayyor holda qabul qiluvchi emas, balki faol izlovchi va mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida shakllantirishdan iboratdir.

She'riy-mantiqiy yondashuv texnologiyasi konstruktiv ta'lim, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va faoliyatga asoslangan yondashuv g'oyalariga tayanadi. Mazkur texnologiya o'quvchilarning she'r mazmunini chuqur anglashiga, undagi obrazlar, voqealar va g'oyalar o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishiga yordam beradi.

She'rlarni yodlash boshlang'ich ta'limning muhim tarkibiy qismi bo'lsa-da, zamonaviy metodika she'r mazmunini tahlil qilish va uning mohiyatini anglashga alohida e'tibor

qaratadi. Chunki o‘quvchi she‘rning mazmunini tushungan taqdirdagina undan tarbiyaviy va ma‘naviy xulosa chiqarishi mumkin.

Boshlang‘ich sinflarda she‘riy asarlarni o‘qitishning ahamiyati

She‘riy asarlar bolalarda go‘zallikni his qilish, ona tilining boy imkoniyatlarini anglash va badiiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi. She‘rlar orqali o‘quvchilarda Vatanga muhabbat, tabiatga ehtiyotkorona munosabat, ota-onaga hurmat, do‘stlik va insonparvarlik kabi fazilatlar shakllanadi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari obrazli fikrlashga moyil bo‘ladilar. Shu sababli she‘riy asarlardagi badiiy tasvir vositalari, obrazlar va timsollar ularning tasavvurini boyitadi. She‘riy-mantiqiy yondashuv esa mazkur jarayonni yanada samarali tashkil etishga imkon beradi.

Ushbu texnologiya yordamida o‘quvchilar:

- she‘r mazmunini mustaqil tahlil qiladilar;
- asosiy g‘oyani aniqlaydilar;
- qahramonlarning xatti-harakatlariga baho beradilar;
- sabab va oqibat bog‘lanishlarini topadilar;
- o‘z fikrlarini erkin bayon etadilar;
- ijodiy topshiriqlarni bajarish orqali tasavvurlarini kengaytiradilar.

She‘riy-mantiqiy yondashuv texnologiyasining asosiy tamoyillari

Mazkur texnologiyani amalga oshirishda quyidagi tamoyillar muhim ahamiyat kasb etadi.

Faollik tamoyili

Dars markazida o‘qituvchi emas, balki o‘quvchi turadi. O‘quvchilar faol muloqotga kirishadi, savollarga javob beradilar va mustaqil xulosa chiqaradilar.

Mustaqillik tamoyili

O‘quvchilarga she‘r mazmunini mustaqil tahlil qilish, muammoli vaziyatlarga yechim topish va o‘z fikrini himoya qilish imkoniyati yaratiladi.

Mantiqiylik tamoyili

She‘r mazmunidagi sabab-oqibat munosabatlari, voqealar ketma-ketligi va obrazlar tizimi mantiqiy asosda o‘rganiladi.

Ijodkorlik tamoyili

O‘quvchilar she‘r asosida hikoya tuzish, rasm chizish, sahna ko‘rinishlari tayyorlash yoki she‘r davomiga misralar yaratish kabi topshiriqlarni bajaradilar.

Hamkorlik tamoyili

Guruhlar bilan ishlash, bahs-munozara va jamoaviy faoliyat orqali o‘quvchilar o‘zaro fikr almashadilar.

Dars jarayonida qo‘llaniladigan metodlar

She‘riy-mantiqiy yondashuv texnologiyasini amalga oshirishda interfaol metodlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Aqliy hujum

O‘qituvchi she’r mavzusi bo‘yicha muammoli savollar beradi. O‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin bayon qiladilar. Bu usul o‘quvchilarning faolligini oshiradi.

Klaster Metodi

She’r mazmunidagi asosiy tushunchalar va g‘oyalar klaster shaklida tasvirlanadi. Natijada mavzuning mazmuni tizimli ravishda o‘zlashtiriladi.

Venn diagrammasi

Ikki qahramon yoki ikki hodisaning o‘xshash va farqli tomonlari aniqlanadi.

Insert texnologiyasi

O‘quvchilar she’rni o‘qish davomida yangi ma’lumotlar, qiziqarli fikrlar va tushunarsiz o‘rinlarni belgilab boradilar.

Rolli o‘yinlar

She’r qahramonlari obrazlarini ijro etish orqali o‘quvchilarning his-tuyg‘ulari va nutqi rivojlanadi.

Muammoli ta’lim

O‘qituvchi she’r mazmuni asosida muammoli savollar beradi va o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga undaydi.

She’riy-mantiqiy yondashuv asosida darsni tashkil etish

Dars quyidagi bosqichlarda tashkil etilishi mumkin:

1. Motivatsiya bosqichi

O‘quvchilarda mavzuga qiziqish uyg‘otiladi. Rasmlar, videolar yoki topishmoqlardan foydalaniladi.

2. Yangi bilimlarni o‘zlashtirish bosqichi

She’r ifodali o‘qiladi, notanish so‘zlar izohlanadi va mazmuni tahlil qilinadi.

3. Mantiqiy tahlil bosqichi

O‘quvchilar she’r mazmuni yuzasidan savollarga javob beradilar, sabab-oqibat bog‘lanishlarini aniqlaydilar va xulosa chiqaradilar.

4. Ijodiy faoliyat bosqichi

She’r asosida rasm chizish, hikoya yozish, sahnalashtirish yoki she’rga mos maqollar topish kabi topshiriqlar bajariladi.

5. Yakuniy bosqich

Dars umumlashtiriladi, o‘quvchilar baholanadi va uyga vazifa beriladi.

She’riy-mantiqiy yondashuvning afzalliklari

Mazkur texnologiya quyidagi pedagogik natijalarga erishish imkonini beradi:

- o‘quvchilarning o‘qish savodxonligi oshadi;
- mantiqiy fikrlash ko‘nikmalari rivojlanadi;
- og‘zaki va yozma nutq takomillashadi;
- ijodiy tafakkur shakllanadi;
- darsga bo‘lgan qiziqish ortadi;
- kommunikativ kompetensiyalar rivojlanadi;
- milliy va umuminsoniy qadriyatlar o‘zlashtiriladi.

Bugungi kunda xalqaro baholash dasturlarida, xususan PIRLS va PISA tadqiqotlarida o‘quvchilarning matnni tushunishi, tahlil qilishi va xulosa chiqarish kompetensiyalariga katta e’tibor qaratilmoqda. She’riy-mantiqiy yondashuv aynan shu kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mazkur texnologiya o‘quvchilarning she’riy asarlarni o‘rganish jarayonida nafaqat badiiy-estetik tafakkurini, balki mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, taqqoslash va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

She’riy-mantiqiy	yondashuv	texnologiyasining	mohiyati
------------------	-----------	-------------------	----------

She’riy-mantiqiy yondashuv texnologiyasi – bu she’riy asarlarni o‘qitishda o‘quvchilarning mantiqiy tafakkurini faollashtirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik yondashuvdir. Ushbu

20-Avgust, 2026-yil

texnologiya she'r mazmunini anglash, obrazlarni tahlil qilish, voqealar va hodisalar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash hamda o'quvchilarning mustaqil fikr yuritish qobiliyatlarini rivojlantirishga imkon yaratadi.

Texnologiyaning asosiy g'oyasi she'rni faqat yod olish emas, balki uning mazmuni, g'oyasi va tarbiyaviy ahamiyatini chuqur tushunishga yo'naltirishdan iboratdir.

Boshlang'ich ta'limda qo'llashning ahamiyati

Boshlang'ich sinf o'quvchilari she'riy asarlarni qiziqish bilan qabul qiladilar. She'rlarning ritmik tuzilishi, qofiyadorligi va obrazlilik bolalarning diqqatini jalb qiladi. She'riy-mantiqiy yondashuv orqali o'quvchilar:

- she'r mazmunini ongli ravishda o'zlashtiradilar;
- fikrlarini erkin va ravon ifodalashga o'rganadilar;
- tahlil va taqqoslash ko'nikmalarini rivojlantiradilar;
- ijodiy va tanqidiy fikrlash malakalarini shakllantiradilar;
- milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalanadilar.

Darsning bosqichlari

She'riy-mantiqiy yondashuv asosida tashkil etilgan dars quyidagi bosqichlardan iborat bo'lishi mumkin:

1. Tashkiliy qism.
2. O'tilgan mavzuni takrorlash.
3. Yangi she'r bilan tanishtirish.
4. Ifodali o'qish.
5. Mazmunni tahlil qilish.
6. Mantiqiy savollar asosida muhokama.
7. Ijodiy topshiriqlarni bajarish.
8. Xulosa va baholash.

Kutilayotgan natijalar

Ushbu texnologiyani qo'llash natijasida:

- o'quvchilarning o'qish savodxonligi oshadi;
- og'zaki va yozma nutqi rivojlanadi;
- mantiqiy fikrlash ko'nikmalari shakllanadi;

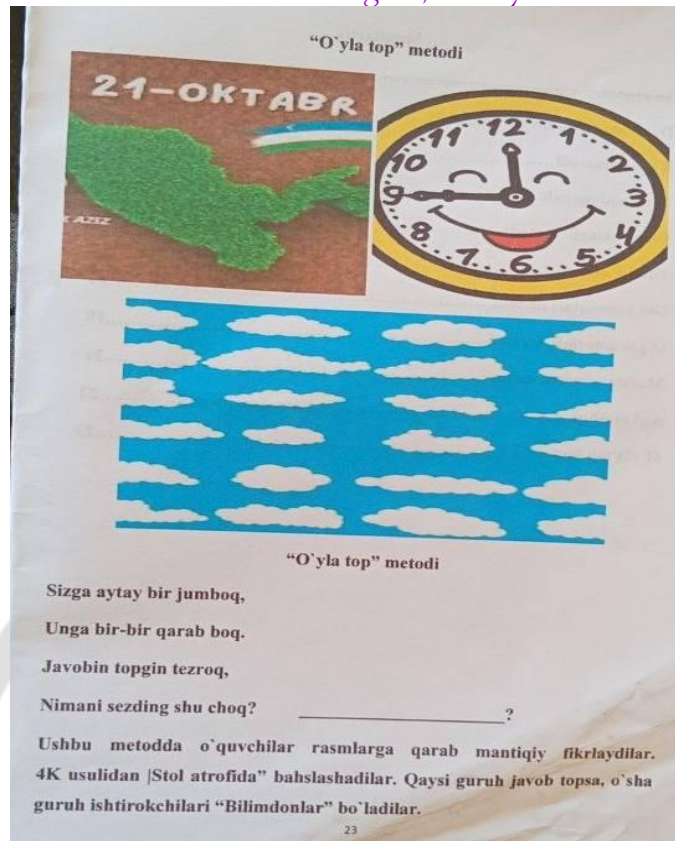
20-Avgust, 2026-yil

- mustaqil fikr yuritish qobiliyati rivojlanadi;
- darsga ,kitobga bo’lgan qiziqishi ortadi.

Turli xil she’riy mantiqiy metodlardan quyidagilarni ko’rib chiqsak:

Bu mantiqiy savolda o'quvchini o'ylanishga jalb qiluvchi rasmlardir. O'quvchi rasmlardan egri ,dumaloq shakllarga nazar soladi va aynan o'rdak nima uchun qatnashadi degan savol tug'iladi. O'rdak (O~) harfidan boshlanadi. Egri shakl ~o' harfida ifodalangan. Javob: O ni elementi. (~) shu belgi ekan.

O’ylab top o’yini metodida O’quvchi, rasmlarga va she’rni mazmuniga qarab, mantiqan fikrlaydi.

Savol tug’iladi: " Nima uchun kun ,oy, soat millari, bulutlar?
21 oktabr bir kun bo’lsa,soat millari aylanadi bor sutkamiz 24soat,oddiygina bulutlarni
sanaymiz jami:24 ta. Javob: Bir kunimiz 24 soat ekan.

Bu zamonaviy o'rgatish metodida asosan fanlarni integratsiyalash bilan bog'liq metod ko'rsatilgan.

O'quvchi she'rga va rasmga nazar solib, ongida turli fikrlar uyg'onadi. Hammasiga O harfi ishtirok etgan, fikr: 1 soni nima uchun berilgan, she'rni qayta o'qiydi.

Birinchi : 1

Ikkinchi: O

Uchinchi : oymomoga qarasa yana o berdi.

O'quvchi jamlashni boshlaydi:

100 demak 100 soni hosil bo'lar ekan.

Javob: 100

Matematika, nutq, tabiat, rasm, ona-tili, o'qish fanlari birgina kichik she'rda mantiqan bog'lanishi ko'rsatilgan.

Bu mantiqiy she'rda o'quvchilar asosan rasmlarga diqqat e'tiborini qaratadilar. Rasmlar va she'r qatorlarini o'qib mazmun hosil qiladilar. Mantiqiy she'rda daryolar, shamollar, odam, dollar, hammasi S (es) so'ziga bog'liqligi topiladi. Bu mantiqiy she'rda S (es), (\$-dollar belgisi) omonimlik belgisini bildiradi. Demak bu mantiqiy she'r S (es) – dollar \$ belgi, odamni esi, shamol esishi, daryolarda suvni to'liqinli esishi nazarda tutilgan. Javob: S (es) – omonim so'zlar.

Xulosa

Boshlang'ich sinflarda she'riy-mantiqiy yondashuv texnologiyasidan foydalanish zamonaviy ta'limning muhim talablaridan biridir. Ushbu texnologiya o'quvchilarning badiiy-estetik didini, mantiqiy va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Darslarda interfaol metodlar va innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish natijasida o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi ortadi, mustaqil fikrlash ko'nikmalari shakllanadi va ta'lim sifati yuksaladi.

Shu bois boshlang'ich ta'lim amaliyotida she'riy-mantiqiy yondashuv texnologiyasini keng qo'llash o'quvchilarning intellektual va ma'naviy rivojlanishini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

20-Avgust, 2026-yil

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent.
2. Yo‘ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent.
3. Ishmuhamedov R. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent.
4. G‘afforova T. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi. – Toshkent.
5. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
6. Boshlang‘ich ta’lim bo‘yicha davlat ta’lim standarti va o‘quv dasturlari.

